

ROZSUDEK - CODEXIS

Nejvyššího soudu

ze dne 27. 4. 2004

Rozhodování o odměňování členů představenstva společnosti

sp. zn./č. j.:

29 Odo 414/2003

Související legislativa ČR:

§ 66 odst. 2, § 187 písm. g) zákona č. 513/1991 Sb.

Právní věta:

Pokud smlouva mezi společností a členem orgánu společnosti uzavřená podle § 66 odst. 2 obch. zák. (ve znění do 31. 12. 2000) stanovila způsob odměňování člena představenstva, aniž by příslušná ustanovení smlouvy schválila valná hromada společnosti, odporuje taková smlouva kogentnímu ustanovení 187 písm. g) obch. zák., které opravňuje rozhodovat o odměňování členů představenstva právě valnou hromadu. Taková smlouva nebude však neplatná: bude neúčinná. Ovšem ani neúčinné ujednání smlouvy nemůže založit nárok člena představenstva na odměnu.

Atlas consulting, spol. s r. o.

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v senátu složeném z předsedkyně JUDr. Ivany Štenglové a soudců JUDr. Františka Faldyny, Csc. a JUDr. Petra Gemmela v právní věci žalobce Ing. A. B., zastoupeného, advokátkou, proti žalované Č. P., a. s. č. h. Č., zastoupené, advokátem, o zaplacení 1 201 000,- Kč s příslušenstvím, vedené u Krajského soudu v Hradci Králové pod sp. zn. 38 Cm 2/2001, o dovolání žalobce proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 27. listopadu 2002, č. j. 14 Cmo 256/2002-155, takto:

I. Dovolání se zamítá.

II. Žalobce je povinen zaplatit žalované na náhradu nákladů dovolacího řízení 24 835,- Kč do rukou jejího advokáta, do tří dnů od právní moci tohoto rozhodnutí.

Odůvodnění:

Napadeným rozsudkem změnil odvolací soud rozsudek soudu prvního stupně ze dne 17. 6. 2002, č. j. 38 Cm 2/2001-115, ve výroku, kterým tento soud uložil žalované zaplatit žalobci 720 000,- Kč s 10 % úrokem z prodlení od 1. 9. 2000 do zaplacení, ze smlouvy o podmínkách výkonu funkce člena představenstva ze dne 5. 5. 2000 (dále jen "smlouva") tak, že žalobu zamítl. Ve výroku, kterým soud prvního stupně zamítl žalobu na zaplacení 481 000,- Kč s 10 % úrokem z prodlení od 1. 9. 2000 do zaplacení, rozsudek tohoto soudu potvrdil.

Odvolací soud se ztotožnil se skutkovým zjištěním soudu prvního stupně. Své rozhodnutí odůvodnil tím, že podle ustanovení § 187 odst. 1 písm. g) obchodního zákoníku (dále jen "obch. zák.") patří rozhodování o odměňování členů představenstva do působnosti valné hromady. Podle § 39 občanského zákoníku (dále jen "obč. zák.") je právní úkon, který svým obsahem nebo účelem odporuje zákonu nebo jej obchází nebo se přičí dobrým mravům, neplatný.

Odvolací soud posoudil ujednání smlouvy v článku IV. bodu 4 o "odchodném" jako neplatné podle § 39 obč. zák. pro obcházení zákona v § 187 odst. 1 písm. g) obch. zák., neboť "předmětnou odměnu" (vlastně ušlou odměnu za dobu, o níž byla v důsledku odvolání žalobce z funkce v představenstvu společnosti zkrácena) neschválila valná hromada žalované. Tento nedostatek nebyl zhojen ani dodatečně na valných hromadách konaných po uzavření smlouvy dne 6. 6. 2000 a 25. 7. 2000.

Protože z neplatného ujednání ve smlouvě nemohl tvrzený nárok žalobce vzniknout, odvolací soud rozsudek soudu prvního stupně v přisuzujícím výroku změnil tak, že žalobu zamítl.

Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání, a to do všech jeho výroků. Odkázal co do přípustnosti dovolání do druhé výrokové části, kde odvolací soud potvrzuje rozsudek soudu prvního stupně, na ustanovení § 237 odst. 1 písm. a), ve spojení s ustanovením § 237 odst. 3 občanského soudního řádu (dále jen "o. s. ř.,")

Dovolatel tvrdí, že jde o rozhodnutí po právní stránce zásadního významu, který spatřuje zejména v tom, že "právní otázka platnosti smlouvy o podmínkách výkonu funkce člena představenstva uzavírané podle § 66 odst. 2 a § 269 obch. zák., ve znění platném v roce 2000, nebyla dovolacím soudem dosud řešena." Dovolatel má za to, že napadené rozhodnutí řeší svým výkladem § 187 písm. g) obch. zák. právní otázku v rozporu s hmotným právem. Dovolatel rovněž tvrdí, že se rozhodnutí odvolacího soudu opírá o skutkové zjištění, které nemá oporu v provedeném dokazování.

Dovolatel dovozuje, že smlouva zákon neobchází ani mu neodporuje. Konstatuje, že soud správně zjistil, že valná hromada žalované schválila "objem finančních prostředků na odměny statutárních orgánů" v objemu dostatečném i pro výplatu jiných než pravidelných odměn. Zákon přitom nikde nestanoví povinnost, aby valná hromada schvalovala odměny konkrétně pro jednotlivé členy orgánů. V tom směru šel odvolací soud nad rámec zákona, neboť zákonný požadavek kontroly konkrétních smluvních podmínek pro výkon funkce členů statutárních orgánů valnou hromadou byl do obchodního zákoníku začleněn až od 1. 1. 2001.

Dále dovolatel odvolacímu soudu vytýká, že se v důsledku svých závěrů nezabýval odvoláním žalobce do zamítavého výroku rozsudku soudu prvního stupně a nevyzval žalobce podle § 118 odst. 3 o. s. ř., aby označil další důkazy k prokázání svých tvrzení v té části, ve které hodlal žalobu zamítnout. Žalobce přitom nevěděl, že soud má pochybnosti o prokázání jeho nároku v části, "která se vypočítávala pomocí odkazu na výši tantiém uplynulého roku."

Žalobce uzavírá, že na smlouvu je třeba pohlížet ve smyslu ustanovení § 2 odst. 3 obč. zák., tj. podle zásady, že co není zakázáno, je povoleno.

Dovolatel navrhuje, aby dovolací soud napadený rozsudek odvolacího soudu a spolu s ním i zamítavý výrok rozsudku soudu prvního stupně zrušil.

Žalovaná ve vyjádření k dovolání uvedla, že žalobce nemá nárok na požadované odstupné proto, že nárok založený článkem IV. bodem 4 smlouvy byl koncipován jako kompenzace za omezení uvedené v článku II. bodu 2 smlouvy. Podle názoru žalované článek II. bod 2 smlouvy žádné omezení neobsahuje. Závazky žalobce z uvedeného ustanovení smlouvy žalobce neomezují ani ve výběru zaměstnání, ani ve výkonu jakýchkoli činností, které byly předmětem činnosti žalované. Tyto závazky jsou pouze přeformulováním zákonné povinnosti mlčenlivosti stanovené členům statutárních orgánů všech pojišťoven ustanovením § 39 odst. 3 zákona č. 363/1999 Sb. "Omezení" uvedené v článku II. bodu 2 smlouvy je tedy pouze fiktivní a proto neplatné.

Dále žalovaná tvrdí, že žalobci nepřísluší žádný nárok v souvislosti s ukončením funkce v představenstvu proto, že o něm nerozhodla valná hromada a výplatu takového nároku neupravují ani stanovy. Žalobci nepřísluší ani nárok na vyplacení 485 000,- Kč z titulu tantiémy, protože žalovaná za rok 2000 vykázala ztrátu a tantiémy nebyly členům představenstva a dozorčí rady vyplaceny. S interpretací žalobce, že částka 485 000,- Kč není tantiéma za rok 2000, ale je to součást odstupného, o níž se zvyšuje pevná částka odměny, žalovaná nesouhlasí; pokud by žalobce "prokázal správnost své interpretace", byly by důvody pro nevyplacení této částky stejné, jako u odstupného.

K tvrzení dovolatele, že podstatou sporu je řešení otázky, zda je smlouva o podmínkách výkonu funkce platná, když v době jejího uzavření obchodní zákoník nevyžadoval schválení takové smlouvy valnou hromadou a v obchodním právu platí zásada smluvní volnosti, žalovaná uvedla, že podle ustanovení § 66 odst. 2 obch. zák., ve znění platném v době uzavření smlouvy, platilo, že vztah mezi společností a

členem jejího orgánu se řídí přiměřeně ustanovením o mandátní smlouvě. Smlouva mandátní je sice smlouvou úplatnou, ale jedná se o úplatu za činnost. Smlouva mandátní nezakládá nárok mandatáře na odchodné po ukončení činnosti. Smluvní volnost ve sféře obchodního práva nelze v žádném případě vykládat tak, že dva členové představenstva podepíší třetímu členovi smlouvu, podle které dostane při odvolání z funkce vyplacenou značnou částku.

Odměny členů představenstva byly vždy pod kontrolou akcionářů, protože byly, stejně jako tantiémy, vypláceny ze zisku. Žalobce měl, jako předseda představenstva, postupovat s odbornou péčí, jak (vždy) stanovil § 567 obch. zák. o mandátní smlouvě, případně s náležitou péčí, jak mu ukládalo ustanovení § 194 odst. 5 obch. zák. a tudíž mělo být valné hromadě představenstvem předloženo ke schválení usnesení, ze kterého mělo být jasné, že členové představenstva (o kterých se prý již vědělo, že budou odvoláni) dostanou odchodné a v jaké částce.

Valná hromada sice hlasovala o vyplacení odměn pro členy představenstva a členy dozorčí rady, nehlasovala však o vyplacení odstupného. Pokud předsedové obou orgánů rozdělili paušálně schválenou částku odměn tak, že z ní vyčlenili tzv. odchodné, do kterého navíc zahrnuli "tantiémy ve výši posledně vyplacené" bez ohledu na to, že společnost nedosáhla v roce 2000 zisk, jednali v rozporu s ustanovením § 567 odst. 2 a § 194 odst. 4 obch. zák.

A konečně žalovaná uzavírá, že představenstvo uzavřením smlouvy obešlo ustanovení § 187 písm. g) obch. zák. ve znění v té době platném a ustanovení článku 11.3 stanov žalované, který stanoví, že odměny členů orgánů společnosti schvaluje valná hromada. Žalovaná navrhuje zamítnutí dovolání.

Dovolání do měnicího výroku je přípustné podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř., dovolání do potvrzujícího výroku je přípustné podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř.

Předpokladem přípustnosti dovolání podle § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. je závěr dovolacího soudu, že rozhodnutí odvolacího soudu nebo některá v něm řešená právní otázka, mají po právní stránce zásadní význam. Přitom otázku, zda dovoláním napadené rozhodnutí má po právní stránce zásadní význam, řeší dovolací soud jako otázku předběžnou. Teprve kladným závěrem dovolacího soudu se stává dovolání přípustným.

Dovolání tedy může tedy být - ve smyslu citovaného ustanovení - přípustné jen tehdy, jde-li o řešení právní otázky (jiné otázky, zejména posouzení správnosti nebo úplnosti skutkových zjištění, přípustnost neumožňují) a jde-li zároveň o právní otázku zásadního významu.

O rozhodnutí odvolacího soudu, které má po právní stránce zásadní význam se jedná zejména tehdy, řeší-li právní otázku, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo která je odvolacími soudy nebo dovolacím soudem rozhodována rozdílně, nebo řeší-li právní otázku v rozporu s hmotným právem.

Za otázku zásadního právního významu nelze považovat takovou otázku, která byla v napadeném rozhodnutí řešena v souladu s ustálenou soudní praxí.

Zásadní právní význam dovolací soud shledává (a potud má dovolání proti potvrzujícímu výroku za přípustné) v řešení otázky, zda mohla smlouva mezi společností a členem orgánu společnosti uzavřená podle ustanovení § 66 odst. 2 obch. zák., ve znění platném do 31. 12. 2000, stanovit způsob odměňování člena představenstva aniž by příslušná ustanovení smlouvy schválila valná hromada společnosti.

Odvolací soud založil své rozhodnutí na tom, že část smlouvy upravující "odstupné" žalobce, je neplatná pro obcházení § 187 písm. g) obch. zák. Proto se Nejvyšší soud zabýval nejprve otázkou, zda mohla smlouva mezi společností a členem orgánu společnosti uzavřená podle ustanovení § 66 odst. 2 obch. zák., ve znění platném do 31. 12. 2000, stanovit způsob odměňování člena představenstva, aniž by byla předložena příslušná ustanovení smlouvy ke schválení valné hromadě společnosti.

Podle ustanovení § 66 odst. 2 obch. zák. se vztah mezi společností a členy statutárního či jiného orgánu společnosti při zařizování záležitostí společnosti řídil přiměřeně ustanoveními o mandátní smlouvě, pokud z jejich ujednání se společností nebo jiných ustanovení obchodního zákoníku upravujících jejich povinnosti nevyplývalo jiné určení práv a povinností.

Podle ustanovení § 187 písm. g) obch. zák. patřilo do působnosti valné hromady i rozhodování o odměňování členů představenstva a dozorčí rady akciové společnosti. Z dikce tohoto ustanovení nelze než dovodit, že rozhodování o odměňování členů orgánů společnosti zákon vyjímá z působnosti představenstva a svěřuje je do působnosti valné hromady. Rozhodováním o odměňování členů představenstva je přitom třeba rozumět jak stanovení pravidel pro odměňování v případech, kdy je odměna nezávislá na hospodářských výsledcích společnosti, tak rozhodování o tom, zda vůbec budou vyplaceny odměny závislé na hospodářských výsledcích a podle jakých pravidel.

Ustanovení § 187 písm. g) obch. zák. bylo ustanovením kogentním. Nebylo proto možné, aby smlouva uzavřená mezi společností a členy orgánů společnosti stanovila způsob odměňování členů orgánů společnosti, aniž by tento způsob schválila, ať již před jeho začleněním do smlouvy, nebo po něm, valná hromada společnosti. Teprve schválením valnou hromadou se mohlo stát smluvní ujednání o odměňování členů orgánů společnosti pro společnost závazným. Pro úplnost je třeba dodat, že ani schválení způsobu odměňování členů orgánů společnosti ve smlouvě podle § 66 odst. 2 obch. zák. valnou hromadou nebránilo posouzení takové smlouvy podle ustanovení § 265 obch. zák. a § 3 odst. 1 obč. zák.

Ke stejnému závěru lze dospět i teleologickým výkladem ustanovení § 187 písm. g) obch. zák. Účelem tohoto ustanovení nepochybně bylo, zajistit kontrolu valné hromady, a tedy akcionářů, nad odměňováním členů orgánů a zabránit tomu, aby si zejména členové představenstva, kterým přísluší

jak obchodní vedení společnosti, tak jednání jejím jménem, tj. mimo jiné i oprávnění zavazovat společnost, nestanovili sami odměny bez ohledu na majetkové poměry společnosti a na kvalitu výkonu funkce odměňovanými členy orgánů.

Nedostatek schválení příslušného ujednání smlouvy však nezpůsobil jeho neplatnost, jak dovodil odvolací soud, ale pouze jeho neúčinnost. Vzhledem k tomu, že ani neúčinné ujednání smlouvy nemůže založit nárok člena představenstva na odměnu, je závěr odvolacího soudu, že ze smlouvy nemohl vzniknout tvrzený nárok žalobce, správný.

Ohledně námitky žalobce, že soud prvního stupně nepostupoval podle § 118 odst. 3 o. s. ř. když jej nevyzval, aby označil další důkazy k prokázání svých tvrzení ohledně nároku na zaplacení částky 481 000,- Kč, Nejvyšší soud uzavřel, že soud prvního stupně sice konstatoval, že žalobce nepřinesl žádné důkazy k tvrzením o rozdělení této částky, svůj zamítavý výrok však založil na tom, že valná hromada schválila uvedenou částku jako odměnu pro členy orgánů, přičemž vyložil ustanovení čl. IV. bodu 4 smlouvy tak, že částku 481 000,- Kč, jejíž zaplacení se žalobce domáhá, nelze "klasifikovat" jako odměnu, nikoli na tom, že nedošlo k rozdělení uvedené částky. Proto nebyl povinen poučit žalobce o nutnosti dalších důkazů - takové důkazy by při zaujatém výkladu smlouvy nemohly na výsledku sporu ničeho změnit.

Protože rozhodnutí odvolacího soudu je správné, Nejvyšší soud dovolání podle ustanovení § 243b odst. 2 věta první o. s. ř. zamítl.

O nákladech dovolacího řízení rozhodl dovolací soud podle ustanovení § 243b odst. 5, § 224 odst. 1 a § 142 odst. 1 o. s. ř., tak, jak se uvádí ve výroku, když přiznal žalované náhradu nákladů řízení podle ustanovení § 3 bodu 6 a § 18 odst. 1 vyhlášky č. 484/2000 Sb. ve výši 24 760,- Kč a náhradu hotových výdajů podle § 13 odst. 3 vyhlášky č. 177/1996 Sb.

Proti tomuto rozhodnutí není přípustný opravný prostředek.